

Секція: Юридичні науки

Ільків Наталія Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент

Львівський державний університет внутрішніх справ

м. Львів, Україна

ПРАКТИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ НАПРЯМ РЕФОРМИ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Адаптація національного законодавства до стандартів та загальноприйнятих у країнах Європейського Союзу вимог зумовила формаційні перетворення у різних сферах суспільної дійсності України, а відповідно призвела до необхідності формування нових підходів до змісту, форм й методів освітньої діяльності у закладах вищої освіти України. Невід'ємною складовою загальної реформи вищої освіти є вдосконалення системи підготовки юристів.

Однією із структурних змін у системі вищої юридичної освіти повинна стати зміна у підходах до поєднання теоретичного та практичного навчання під час підготовки правників та перерозподілом уваги при підготовці на користь практичної складової в освітніх програм підготовки правників. Існує великий розрив у співвідношенні часу для формування теоретичних знань та практичних навиків. У Стандарті вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право», що затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.12.2018 р. № 1379, визначено, що із 240 кредитів ЄКТС не менше 10 кредитів повинно спрямовуватися на практику в юридичних особах публічного та приватного права, які здійснюють діяльність з правозастосування. Певний прогрес відбувся із прийняттям і введенням в дію наказом МОН України від 17.08.2020 р. № 1053 Стандарту вищої освіти України другого (магістерського) рівня вищої

освіти для отримання освітнього ступеню вищої освіти «магістр» за спеціальністю 081 «Право» у галузі знань 08 «Право», у якому визначено, що в обсязі освітньо-професійної програми, який становить 90 кредитів ЄКТС, передбачається мінімум 30 кредитів для проходження практики.

На цьому аспекті реформування юридичної освіти неодноразово наголошувалося у науковій літературі [1, с. 123].

Приділена увага цій формі підготовки фахівців і на законодавчому рівні. Так, у ст.50 Закону України «Про вищу освіту» практична підготовка осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, виокремлена серед форм організації освітнього процесу та видів навчальних занять. Однак, ці законодавчі положення, маючи основоположний характер для регулювання освітніх відносин, не вміщують реального механізму їх реалізації. Зокрема ч.3 ст.51 цього Закону зазначає, що проходження практики студентом здійснюється відповідно до законодавства. На сьогодні таким єдиним нормативним актом є Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затв. наказом МОН від 08.04.1993 р. № 93. Але розвиток та урізноманітнення суспільних відносин з урахуванням змін у економічній та юридичній сферах, розширення сфери надання послуг у сфері юридичної освіти, важливість навичок працювати в команді та побудови координаційних зв'язків між суб'єктами правозастосовчої діяльності вимагають формування нової ефективної системи практичної підготовки майбутніх правників.

У проєкті Концепції розвитку юридичної освіти питанням практичної підготовки приділена певна увага [2]. Окреслюючи як проблему, яка потребує розв'язання, невідповідність змісту юридичної освіти і якості підготовки в правничих школах сучасним вимогам ринку праці та викликам, що стоять перед сучасним демократичним суспільством, глобальним тенденціям розвитку та завданням професійної діяльності правників у різних сферах діяльності, як її прояв визначено недостатній рівень практичних навичок у значної частини випускників

правничих шкіл України. Причиною такого стану визнається відсутність або недостатність практичної складової у більшості освітніх програм підготовки правників.

У проєкті Концепції наголошується на потребі долучення правників-практиків до освітнього процесу. Погоджуючись певною мірою з цим, слід вказати на певні прогалини у такому вирішенні проблеми, зокрема через пропонуване залучення правників-практиків до викладання окремих курсів чи проведення занять для здобувачів юридичної освіти. По-перше, їх залучення до викладання для проведення занять з окремих тем через бінарні лекції, ознайомлення із окремими правозастосовчими проблемами тощо, не є новітнім заходом і активно застосовується й зараз, по-друге, залучення до викладання окремих курсів викликає складність у реалізації через встановлені ліцензійні умови до кадрового складу науково-педагогічних працівників, адже представники правничих спільнот можуть не відповідати відповідним вимогам; по-третє, фахівці-практики, як правило, не володіють сучасними педагогічними технологіями, необхідним спектром ефективних методик викладання, насамперед інтерактивних, не достатньо ознайомлені із психолого-педагогічними основами роботи зі студентами; по-четверте, практики високого рівня будучи затребуваними у професійній діяльності не володіють часовими можливостями для проведення занять, що відбуваються згідно розкладу, а також підготовкою до систематизованого викладу матеріалу з урахуванням рівня підготовки здобувача на тому чи іншому курсі навчання.

Таким чином, такий спосіб вирішення проблеми носить відверто поверхневий характер, не ґрунтується на реальному стані навчально-методичного та кадрового забезпечення освітнього процесу. Слід врахувати, що на сьогодні не виникає труднощів у питанні масиву інформації, так як існує велика кількість наукової літератури та багато інформації у мережі Інтернет, а проблема в уміннях викладача застосувати професійні методи, які б допомогли навчити майбутніх фахівців формам і

прийомам використання першоджерел, критичному аналізу законодавства, самостійному пошуку розв’язання юридичних питань.

Разом з тим доцільним та необхідним є залучення представників професійних правничих спільнот до розробки освітніх програм та навчальних планів правничих шкіл, а також необхідності створення професійних стандартів, до процедур акредитації освітніх програм та інституційної акредитації правничих шкіл. Для вирішення цього завдання слід активізувати участь професійних правничих спільнот, зокрема саморегулювальних професійних організацій правників у цьому процесі, змінивши їх роль зі сторонніх спостерігачів-критиків на зацікавлених стейкхолдерів. Ефективне розв’язання цих питань неможливо здійснити без підтримки як органів системи освіти, так і без зусиль та бажання інших державних і недержавних організацій.

Розробники проєкту вбачають, що способом розв’язання проблеми є проведення комплексної реформи юридичної освіти, включаючи суттєве посилення в освітніх програмах практичної складової. Серед названих заходів – встановлення мінімального обсягу практичної підготовки (не менше 30 кредитів ЄКТС) (що є вже реалізованим у Стандарті), здійснення взаємного моніторингу з боку правничої школи, баз практики та відповідних професійних правничих спільнот, за проходженням практики та розвиток юридичних клінік й впровадженню в освітній процес навчальних курсів з юридичної клінічної практики.

Підтримуючи важливість таких заходів, слід зауважити, що основні ж проблеми пов’язані з відсутністю ефективних методичних рекомендацій та механізмів контролю, неупередженої оцінки результатів практичної підготовки студентів. Набуття практичних навичок часто є формальними, а їхня комплексність та ґрунтовність пов’язується з матеріалами звіту чи якістю зібраних під час практики формальних документів [3, с. 124].

Оскільки результати навчання мають корелюватися з компетентностями випускника, то для визначення програмних результатів

навчання, що повинно здійснюватися зовнішніми та внутрішніми стейкхолдерами, доцільною є розробка т.зв. «чек-листів», складених на підставі матриці відповідності визначених Стандартом вищої освіти результатів навчання та компетентностей, із орієнтовними критеріями оцінювання, а також можливістю для зауваг і пропозицій від стейкхолдерів. Вони у сукупності із іншими матеріалами практики повинні стати підставою для оцінювання результатів проходження практики здобувачем вищої юридичної освіти. Ефективність освітньої організації залежить від грамотно вибудованої взаємодії з зовнішніми та внутрішніми стейкхолдерами.

Вдосконалення системи практичної підготовки є невід’ємною складовою реформи вищої юридичної освіти, та має на меті підготовку фахівців-правників, конкурентноспроможних на ринку юридичних послуг.

Література

1. Фігель Ю. О. Роль практичної професійної діяльності в освітньому процесі студентів юридичних спеціальностей // *Право і безпека*. 2010. № 4. С. 122–126.
2. Проект Концепції розвитку юридичної освіти. URL: [http://mon.gov.ua/activity/education/vishha/konczepczyia-vdoskonalennya-pravnichoyi-\(yuridichnoyi\)-osviti-dlya-faxovoyi-pidgotovki-pravnika-vidpovidno-do-evropejskix-standartiv-vishhoyi-osviti.html](http://mon.gov.ua/activity/education/vishha/konczepczyia-vdoskonalennya-pravnichoyi-(yuridichnoyi)-osviti-dlya-faxovoyi-pidgotovki-pravnika-vidpovidno-do-evropejskix-standartiv-vishhoyi-osviti.html)
3. Більченко В. В. Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні // *Теорія та практика правоохоронної діяльності: Міжн. наук.-практ. конференція (11 листопада 2016 р.)* / упор. Ю. С. Назар. Львів : ЛьвДУВС, 2016. С. 42–45.